

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชไม่ได้เป็นผู้อัญเชิญพระแก้ว(อ)มรกตไปยังล้านช้าง?
และเส้นทางการอัญเชิญพระแก้ว(อ)มรกตจากเอกสารขุนบรมราชาธิราช
ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม*

วีระพล ศรีบุญมี**

*บทความนี้ปรับปรุงมาจากรายงานเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เอกสารโบราณเรื่องขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 330 311 การเขียนเชิงวิชาการ (Academic Writing) ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2566 ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

**นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บทคัดย่อ

เอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้นฉบับเป็นเอกสารโบราณขนาดยาว ถูกเก็บรักษาเอาไว้ที่วัดหมื่นนาชมพูนาราม บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวของเนื้อหาทั้งสิ้น จำนวน ๕ ผูก ๒๔๐ หน้าลาน แต่ละหน้าลานมี ๔ บรรทัด บันทึกด้วยเส้นจาร อักษรธรรมล้านช้าง และมีอักษรไทยน้อยปะปนอยู่บ้างบางส่วน หน้าอักษรเขียนด้วยตัวอักษร ในใบปกหน้าของเอกสารผูกที่ ๕ ได้มีการบันทึกวัน เดือน ปี ที่เขียนคัมภีร์ฉบับนี้เอาไว้ว่า “ริจนาแล้วยามเที่ยงวัน จุลศักราชราชาได้พัน ๒ ร้อย ๑๙ ตัว ปีเม็งใส เดือน ๙ แรม ๑๑ ค่ำ วัน ๗ (เสาร์) แล” เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวนี้ไปเทียบกับปฏิทินจันทรคติจะพบว่า ช่วงเวลาที่เขียนคัมภีร์ฉบับนี้เสร็จจะอยู่ในช่วงวันที่ ๑๕-๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สาเหตุที่ไม่สามารถยืนยันวันที่ได้แน่ชัด เนื่องผู้จารเอกสารน่าจะจารวันหรือแรมคลาดเคลื่อนไปเล็กน้อย เอกสารฉบับนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากได้บันทึกเหตุการณ์ในอดีตที่น่าสนใจไว้หลายเรื่อง บางเรื่องบางเหตุการณ์นั้นยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังเรื่องราวการครองราชย์ในเมืองเชียงใหม่ของพระเจ้าโพนสีลราชที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ ซึ่งสอดคล้องกันกับเอกสารจากฝั่งล้านนา เหตุการณ์การอัญเชิญพระแก้วมรกตที่ให้ข้อมูลแตกต่างไปจากการรับรู้ของผู้คนโดยส่วนมาก ที่เชื่อกันว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นผู้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปยังล้านช้าง แต่ในเอกสารฉบับนี้กลับระบุว่าผู้ที่อัญเชิญพระแก้วมรกตคือพระเจ้าโพนสีลราช ผู้เป็นพระบิดาของพระองค์ อีกทั้งยังให้ข้อมูลที่สำคัญอีกประการคือ เส้นทางการอัญเชิญพระแก้วมรกตที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับเส้นทางที่ถูกบันทึกเอาไว้ในเอกสารพื้นเชียงใหม่ได้อย่างพอดี คือเส้นทางการอัญเชิญจากเมืองเชียงใหม่ ผ่านเมืองลำพูน เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองซำย(ปัจจุบันคือบริเวณชุมชนบ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย) และได้อัญเชิญทางชลมารคตามเส้นทางแม่น้ำโขงไปยังเมืองหลวงพระบาง

คำสำคัญ

ขุนบรมราชาธิราช, พงศาวดาร, ประวัติศาสตร์, เอกสารโบราณ

**พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชไม่ได้เป็นผู้อัญเชิญพระแก้ว(อ)มรกตไปยังล้านช้าง?
และเส้นทางการอัญเชิญพระแก้ว(อ)มรกตจากเอกสารขุนบรมราชาธิราช
ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม**

วีระพล ศรีบุญมี

บทนำ

เอกสาร “ตำนานขุนบรมราชาธิราช” ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นอกจากจะมีเนื้อหาการลงมาจากเมืองสวรรค์ของขุนบรมราชาธิราช เพื่อมาปกครอง “เมืองลุ่ม” หรือโลกมนุษย์ที่นาน้อยอ้อยหนู พร้อมทั้งส่งให้บุตรชายทั้ง 7 คน ไปปกครองเมืองต่างๆ ในดินแดนบริเวณภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังได้มีตำนานอื่นๆ เล่าสอดแทรกเอาไว้ในเอกสารฉบับนี้ด้วย เช่น ตำนานพรหมลงมาปักหลักแก้ว หลักคำ หลักเงินและหลักหินในชมพูทวีป เพื่อหมายสถานที่สำหรับสร้างบ้านแปลงเมืองในอนาคต ตำนานพระเจ้าฟ้าจุ่ม ตำนานพระบาง ตำนานพระแก้วอมรกต¹ เป็นต้น

เอกสารฉบับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าฟ้าจุ่มต่อเนื่องจนถึงรัชสมัยของพระยาสุเมงคละโพธิสัตว์อัยการราชา ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 และได้มีการเขียนเนื้อหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติมเข้าไปอีก ต่อจากส่วนที่เป็นอวสานพจน์หรือข้อความที่บันทึกในส่วนท้ายของใบลาน คือ เหตุการณ์การอัญเชิญพระบางจากวัดวิซูล เมืองหลวงพระบาง มาประดิษฐานยังวัดประศักดิ์หลวง เมืองเวียงจันทน์ ในช่วงรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (พระไชยองค์เว้) ซึ่งตรงกับช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 23

จากการศึกษาและปริวรรตเอกสารโบราณฉบับนี้ ผู้เขียนได้มีความสนใจในเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งของเอกสาร ที่ว่าด้วยเหตุการณ์การอัญเชิญพระแก้วอมรกตจากเมืองเชียงใหม่ไปประดิษฐาน ณ เมืองเชียงคตเชียงทอง หรือเมืองหลวงพระบาง โดยเนื้อหาในเอกสารนั้นได้บันทึกเหตุการณ์เอาไว้ว่า ผู้ใดเป็นผู้อัญเชิญพระแก้วอมรกต และอัญเชิญผ่านเส้นทางใด ซึ่งเนื้อหาที่เอกสารฉบับนี้ได้บันทึกเอาไว้ว่า ได้ให้ข้อมูลที่แตกต่างออกไปจากการรับรู้ของผู้คนโดยทั่วไป และได้ปรากฏรายละเอียดถึงเส้นทางการอัญเชิญพระแก้วอมรกตไว้อย่างน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

พระเจ้าโพธิสาลราชได้เสวยราชสมบัติเป็นกษัตริย์แห่งเมืองเชียงใหม่

ถ้าหากหาข้อมูลเกี่ยวกับรายพระนามของกษัตริย์อาณาจักรล้านนาแล้ว จะพบว่าไม่ปรากฏพระนามของพระเจ้าโพธิสาลราชในทำเนียบรายพระนามพระมหากษัตริย์ล้านนาเลย แต่จากเอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนา ได้บันทึกเอาไว้ว่า พระสงฆ์และเสนาอำมาตย์

---

¹ในบทความนี้จะเขียน “พระแก้วอมรกต” แทนการเขียน “พระแก้วมรกต” เนื่องจากคงอักขรวิธีดั้งเดิมตามเอกสารโบราณที่ใช้ศึกษา

ของทางอาณาจักรล้านนา ได้มาเชิญพระเจ้าโพธิสาลราชไปเสวยราชสมบัติเป็นกษัตริย์แห่งเมืองเชียงใหม่ ถึง 3 รอบ ความว่า

“แต่นั้นพระสังฆเจ้าทั้งหลาย ทั้งสวนดอก ทั้งป่าแดง แลชื่อเมืองทั้งมวล เป็นต้นว่า พระยาแสนหลวง พระยา ๓ ล้าน พระยาเชียงแสน พระยาเชียงราย พระยาฝาง พระยาพะเยา พระยาน่าน พระยานคร พระยาแพร่ เจ้าทั้งหลายพร้อมกัน จึงมาราธนาิมนต์ขอเอาพระโพธิสาลราชเจ้า เมื่อเป็นเจ้าแผ่นดินในเมืองพริ้งค์เชียงใหม่ ถึง ๒ ที่ ๓ ที่ ก็จึงเมื่อตามนิมนต์เขาหั้นแล”²

และท้ายที่สุดพระเจ้าโพธิสาลราชก็ได้ตกลงที่จะไปเสวยราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่ตามคำเชิญของพระสงฆ์และเสนาอำมาตย์ฝ่ายเมืองเชียงใหม่ โดยพระองค์ได้เสด็จไปทางเรือสำเภาพร้อมกับพระอุปเวยวราช หรือผู้ที่จะเสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา และล้านช้าง นามว่า “พระไชยเชษฐาธิราช” ในอนาคต ความว่า

“เจ้าแผ่นดินตนชื่อว่าโพธิสาลราชซึ่งสำเภาหลวงขึ้นเมื่อเมืองล้านนา กับทั้งลูกชายตน ๑ ชื่อว่าอุปเวยวราชานั้น ก็เมื่อคอมปางนั้น”³

เหตุการณ์ที่ยืนยันความเป็นกษัตริย์แห่งเมืองเชียงใหม่ของพระเจ้าโพธิสาลราช คือเอกสารได้กล่าวถึงชื่อขุนนางของฝ่ายล้านช้างตอนหนึ่ง และได้กล่าวต่อไปว่า ขุนนางเหล่านี้ คือขุนนางที่ตามไปรับราชการเมื่อพระองค์ไปครองเมืองเชียงใหม่ในฐานะ “เจ้าแผ่นดิน” ดังความว่า

“ขุนบาทแลขุนศึกทั้งมวลฝูงนี้ คำชูเจ้าแผ่นดินเขา เมื่อเป็นเจ้าแผ่นดินเมืองพริ้งค์เชียงใหม่ปางนั้นแล”⁴

และยิ่งตอกย้ำให้เห็นได้อย่างชัดเจนในเหตุการณ์ที่เจ้าฟ้าไทใหญ่เมืองต่างๆ ได้ส่งลูกหลานของตนมาทำความเคารพพระองค์ในฐานะ “เจ้าแผ่นดิน” ที่เสวยราชย์ในเมืองพริ้งค์เชียงใหม่ ความว่า

“เจ้าฟ้าโกสามพี(โกสัมพี) ทั้งฟ้าสิบพ้อ(สีป้อ) เมืองมิด ทั้งฟ้าบ่อแสง ทั้งฟ้าเมืองนาย เจ้าฟ้าทั้งหลายฝูงนี้ ก็แต่งลูกแต่งหลานมาไหว้มานบเจ้าแผ่นดินเมื่อเสวยราชย์ในเมืองพริ้งค์เชียงใหม่หั้นแล”⁵

²“ขุนบรมราชาธิราช,” ใบลานยาว, อักษรธรรมลาว, ภาษาลาว, เส้นจาร, จ.ศ. 1219, 06 01 24 14 099 02, วัดหมื่นนา บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง, ผูกที่ 5 ลานที่ 1 หน้าต้น-หน้าปลาย.

³เรื่องเดียวกัน, ผูกที่ 5 ลานที่ 1 หน้าปลาย.

⁴เรื่องเดียวกัน, ผูกที่ 5 ลานที่ 2 หน้าต้น-หน้าปลาย.

⁵เรื่องเดียวกัน, ผูกที่ 5 ลานที่ 2 หน้าปลาย.

นอกจากเอกสารทางฝั่งล้านช้างที่กล่าวอ้างถึงความเป็นกษัตริย์แห่งเชียงใหม่ของพระเจ้าโพธิสาลราชแล้ว เอกสารทางฝั่งล้านนาก็ได้ปรากฏหลักฐานการเป็นกษัตริย์แห่งเชียงใหม่ของพระองค์เอาไว้เช่นกัน โดยปรากฏหลักฐานในเอกสารโบราณ “ตำนานพระธาตุหริภุญชัยลำพูน” ได้บันทึกเอาไว้ว่า

“พระยาล้านช้างตนชื่อว่าโพธิสาละนั่ง(แทน)แก้วเสวยเมืองเชียงใหม่ อยู่เดือน 1 แล้วที่อุปเวยารัฐกตนเสวยเมืองเชียงใหม่แทนตนแล้ว ก็หนีเมื่อล้านช้าง ดังแก้ววันนั้นแล”⁶

จากเนื้อความในข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าโพธิสาลราชได้เสวยราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่ในฐานะพระเจ้าแผ่นดิน เป็นระยะเวลา 1 เดือน ก่อนที่จะราชาภิเษกพระอุปเวยาราชผู้เป็นบุตรของพระองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งเมืองเชียงใหม่ พระนามว่า “พระไชยเชษฐาธิราช” จากนั้นพระองค์ก็ได้เสด็จกลับไปยังเมืองหลวงพระบางดังเดิม

ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาเทียบกับเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับอื่นๆ อีกต่อไปว่า ในความเป็นจริงแล้วพระเจ้าโพธิสาลราชนั้น สามารถนับเป็นกษัตริย์อีกพระองค์หนึ่งของอาณาจักรล้านนาได้หรือไม่

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชไม่ได้เป็นผู้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปยังล้านช้าง

โดยส่วนมากแล้วผู้คนมักจะเชื่อกันว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชคือผู้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปยังล้านช้าง แม้กระทั่งพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ที่ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับพระอมรกตเอาไว้ว่า

“เจ้าเชียงใหม่ไชยเสฐธาธิราช จะใคร่ไปทำบุญในการศพพระบิดา และจะใคร่ได้ส่วนมรดกด้วย... จึงได้เชิญพระมหามณีนรัตนปฏิมากรแก้วนั้นไปด้วย”⁷

ซึ่งแตกต่างไปจากเนื้อหาที่ได้จากการปริวรรตเอกสาร “ตำนานขุนบรมราชาธิราช” ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม ที่ได้บันทึกเอาไว้ว่า

⁶“ตำนานพระธาตุหริภุญชัยลำพูน,” โบราณยาว, ฉบับล่องชาด, อักษรธรรมล้านนา, ภาษาไทยวน, เส้นจาร, จ.ศ. 1240, 006_002, วัดนันท์นาราม อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, ลานที่ 25 หน้าต้น.

⁷พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และหม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล, พระบรมราชาธิบาย และคาถาตำนานพระแก้วมรกต และศาสนคุณ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (พระนคร: ประจักษ์วิทยา, 2510), 5.

“เจ้าแผ่นดินตนเชื่อว่าโพิธิสาลราชก็รับเอาแล้ว แลสะสางวางให้แก่พระสังฆเจ้าทั้งหลาย กับทั้งเสนามนตรี ขุนล้านช้างล้านนาทั้งมวลชูคนๆ หั้นแล เจ้าก็ราธนาเอาพระแก้วอมรตเจ้าตนอันตำนานออกว่า...(ว่าด้วยตำนานพระแก้วอมรต)”⁸

จากเนื้อความข้างต้นนี้ เอกสารได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระเจ้าโพิธิสาลราชได้ถวายพระราชทรัพย์แก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นทาน และได้พระราชทานทรัพย์แก่เสนามนตรีทั้งฝ่ายล้านช้างล้านนาทุกคน จากนั้นพระองค์ก็ได้อัญเชิญพระแก้วอมรตกลับไปยังเมืองหลวงพระบาง

ดังนั้น เอกสารนี้จึงบอกได้ว่า พระแก้วอมรตไม่ได้ถูกอัญเชิญไปยังล้านช้างโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช แต่ถูกอัญเชิญไปโดยพระเจ้าโพิธิสาลราชผู้เป็นพระราชบิดาของพระองค์

เส้นทางการอัญเชิญพระแก้วอมรตจากล้านนาสู่ล้านช้าง

หลังจากพระเจ้าโพิธิสาลราชราชาภิเษกพระราชโอรสของพระองค์เป็นกษัตริย์แห่งเมืองเชียงใหม่แล้ว เอกสารพื้นเชียงใหม่ระบุว่า พระองค์เสด็จออกจากเมืองเชียงใหม่เพื่อกลับไปยังเมืองหลวงพระบาง โดยได้เสด็จมาอุปฐากพระมหาธาตุที่เมืองลำพูนเป็นระยะเวลา 2 วัน แล้วเสด็จไปยังเมืองลำปาง และเมืองน่านตามลำดับ ดังเนื้อความของเอกสารที่บันทึกไว้ว่า

“เดือน ๑๒ ออก ๕ ค่ำ พระยาตนพ่อพรากเมืองเชียงใหม่เมื่อเมืองล้านช้าง
อยู่ป่าเรินพระมหาธาตุละพุน ๒ วัน เมื่อทางนะคอน เมืองน่าน หั้นแล”⁹

จากเส้นทางการเสด็จของพระองค์ที่ปรากฏในเอกสารพื้นเชียงใหม่ คงสามารถอนุมานได้ว่า พระแก้วอมรตคงได้รับการอัญเชิญมาพร้อมกับพระองค์ในครั้งนั้นด้วย

ตามเอกสารพื้นเชียงใหม่ที่กล่าวถึงการเสด็จผ่านเมืองต่างๆ ของพระองค์ จนมาสิ้นสุดที่เมืองน่าน เอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนารามนั้น ก็มีจุดที่สามารถนำมาเชื่อมโยงให้เห็นเส้นทางการเสด็จต่อจากเอกสารพื้นเชียงใหม่ได้อย่างพอดี เนื่องจากเอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนารามนั้น ได้บันทึกเหตุการณ์ต่อจากที่พระองค์ได้อัญเชิญพระแก้วอมรต แล้วเป็นส่วนของการแทรกตำนานพระแก้วอมรตเอาไว้อย่างย่อ และได้บันทึกต่อจากนั้นไปว่า

“ลำดับบ้านน้อยเมืองใหญ่เท่ามาฮอดเมืองซ้าย เจ้าแผ่นดินก็เสวยอยู่ที่เมือง
ซ้าย จึงให้หมอช้างทั้งหลายไปเอาช้างดอนกลางข้างภูเยื้อยมาเท่าบ้านหม้อเชียงขาม
ทั้งเถื่อนปากแผนปากชะแยง ได้ช้างทั้งมวลตัวพังตัวพลายน้อยใหญ่ ๒ พันตัวหั้นแล

⁸“ขุนบรมราชาธิราช,” ไบลานยาว, อักษรธรรมลาว, ภาษาลาว, เส้นจาร, จ.ศ. 1219, 06 01 24 14 099 02, วัดหมื่นนา บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง, ผูกที่ 5 ลานที่ 4 หน้าต้น-ลานที่ 5 หน้าปลาย.

⁹ชัยวุฒิ ไชยชนะ, พื้นเชียงใหม่, เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/photo/?fbid=5260379647350370&set=pcb.5260336340688034>

พระยาเวียงทั้งแสนนครเจ้าทั้ง ๒ ก็เอาคร้วพระบึง ทั้งข้างม้า สมบัติข้าวของ
มาถวายแก่เจ้าแผ่นดินที่เมืองชัยหันแล เจ้าจึงให้ราชเทวีขึ้นทางบก ตัวเจ้าก็ขึ้นมา
ทางน้ำฮอดเมืองหลวงราชธานี¹⁰

จากเนื้อความข้างต้นนี้ สามารถทำให้ทราบถึงเส้นทางการอัญเชิญพระแก้วอมรตของ
พระเจ้าโพธิสาลราชได้ว่า หลังจากที่พระองค์เสด็จมาถึงเมืองน่านตามข้อมูลจากเอกสารพื้นเชียงใหม่
ที่ได้กล่าวถึงในก่อนหน้านั้น เอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม ก็ได้
กล่าวถึงเส้นการอัญเชิญพระแก้วอมรตต่อจากเนื้อหาพื้นเชียงใหม่ไปว่า พระองค์ได้อัญเชิญ
พระแก้วอมรตผ่านเมืองน้อยใหญ่จนมาถึงเมืองชัยหรือเมืองทรายขาว ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณชุมชน
บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย¹¹ โดยพระองค์ได้ทรงหยุดพักอยู่ ณ
เมืองชัยนี้ และได้มีพระราชโองการให้หมอช่างทั้งหลายไปคล้องช้างที่ตอนกลางข้างภูเขีย
บ้านหม้อเชียงขาม ปากแผนและปากชะแยง ได้ช้างพังช้างพลายน้อยใหญ่ทั้งสิ้นจำนวน 2 พันตัว
ขณะที่พระองค์ทรงประทับอยู่ที่เมืองชัยนั้น พระยาเวียงและแสนนครได้นำคร้วพระบึง ข้าง ม้า
สมบัติและข้าวของมาถวายแต่พระองค์ ถัดนั้นทรงให้พระราชเทวีเสด็จทางชลมารค ส่วนพระองค์นั้น
เสด็จทางชลมารคเพื่อกลับไปยังเมืองหลวงพระบาง ซึ่งพระแก้วอมรตนั้นน่าจะถูกอัญเชิญไปทาง
ชลมารคพร้อมกับพระเจ้าโพธิสาลราชในครั้งนั้นด้วย

ดังนั้นจึงสรุปเส้นทางการอัญเชิญพระแก้วอมรตของพระเจ้าโพธิสาลราชจากเอกสาร
พื้นเชียงใหม่ และเอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนารามได้ว่า พระองค์ได้ทรง
อัญเชิญพระแก้วอมรตจากเมืองเชียงใหม่ ผ่านเมืองลำพูน เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองชัย (ปัจจุบัน
คือบริเวณชุมชนบ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย) และได้เสด็จทางชลมารค
ตามเส้นทางแม่น้ำโขงกลับไปยังเมืองหลวงพระบาง

¹⁰“ขุนบรมราชาธิราช,” ใบลานยาว, อักษรธรรมลาว, ภาษาลาว, เส้นจาร, จ.ศ. 1219, 06 01 24 14 099 02,
วัดหมื่นนา บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง, ผูกที่ 5 ลานที่ 5 หน้าปลาย-ลานที่ 6 หน้าต้น.

¹¹ธีระวัฒน์ แสนคำ, “เมืองชายขาว: ชุมชนโบราณสำคัญของอาณาจักรล้านช้างในกลุ่มแม่น้ำเลย,”
พื้นถิ่นโขง ซี มูล 1, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558): 74.

บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า เอกสารตำนานขุนบรมราชาธิราช ฉบับวัดหมื่นนาชมพูนาราม บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากได้บันทึกเหตุการณ์ในอดีตที่น่าสนใจไว้หลายเรื่อง บางเรื่องบางเหตุการณ์นั้นยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังเรื่องราวการครองราชย์ในเมืองเชียงใหม่ของพระเจ้าโพธิสาลราชที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ ซึ่งสอดคล้องกันกับเอกสารจากทางฝั่งล้านนา เหตุการณ์การอัญเชิญพระแก้วอมรทนต์ให้ข้อมูลแตกต่างไปจากการรับรู้ของผู้คนโดยส่วนมาก ที่เชื่อกันว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นผู้อัญเชิญพระแก้วอมรทนต์ไปยังล้านช้าง แต่ในเอกสารฉบับนี้กลับระบุว่าผู้ที่อัญเชิญพระแก้วอมรทนต์คือพระเจ้าโพธิสาลราชผู้เป็นพระบิดาของพระองค์ อีกทั้งยังให้ข้อมูลที่สำคัญอีกประการคือ เส้นทางการอัญเชิญพระแก้วอมรทนต์ที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับเส้นทางที่ถูกบันทึกเอาไว้ในเอกสารพื้นเชียงใหม่ได้อย่างพอดี คืออัญเชิญจากเมืองเชียงใหม่ ผ่านเมืองลำพูน เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองชัย (ปัจจุบันคือบริเวณชุมชนบ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย) และได้อัญเชิญทางชลมารคตามเส้นทางแม่น้ำโขงไปยังเมืองหลวงพระบาง

รายการอ้างอิง

ชัยวุฒิ ไชยชนะ. **พื้นเชียงใหม่**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/photo/?fbid=5260379647350370&set=pcb.5260336340688034>
 ธีระวัฒน์ แสนคำ. “เมืองชายขาว: ชุมชนโบราณสำคัญของอาณาจักรล้านช้างในลุ่มแม่น้ำเลย.”
พื้นถิ่นโขง ซี มูล 1, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558): 67-106.
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และหม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล. **พระบรมราชาธิบายและ
 คาทำนานพระแก้วมรกต และศาสนคุณ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. พระนคร: ประจักษ์วิทยา, 2510.

เอกสารต้นฉบับ

“ขุนบรมราชาธิราช.” ใบลานยาว, อักษรธรรมลาว, ภาษาลาว, เส้นจาร, จ.ศ. 1219. 06 01 24 14 099 02.
 วัดหมื่นนา บ้านหมื่นนา เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง.
 “ตำนานพระธาตุหริภุญชัยลำพูน.” ใบลานยาว, ฉบับล่องชาด, อักษรธรรมล้านนา, ภาษาไทยวน, เส้นจาร,
 จ.ศ. 1240. 006_002. วัดนันทาราม อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.